

A NEW MODEL IN DISASTER MANAGEMENT: TURKISH NATIONAL RISK SHIELD MODEL

Tuğrul ÇAMAŞ - A. Menaf TURAN

ABSTRACT

The Kahramanmaraş Earthquakes that occurred on February 6, 2023 in Turkey effected in 11 provinces, more than 50 thousand of our citizens lost their lives, and many settlements suffered that great destruction. Earthquakes, which we have experienced together with fires, floods and landslides due to the climate crisis in recent years, have become a reality of our country. Although the response capacity of the state has increased since the 1999 Marmara Earthquake, with all the means of the state and the measures it has taken before and after disasters occur, the search for new models is still continuing. After the February 6 earthquakes, a new one was added to these searches and the Turkish National Risk Shield Model, consisting of 13 boards, was put into practice. With the model that determines fighting not only earthquakes but all disasters as the main purpose, studies are carried out on the recovery of 11 provinces affected by the earthquake, on the one hand, suggestions and measures to be implemented throughout Turkey are developed on the other hand. The aim of this article is to evaluate the Turkish National Risk Shield Model, which was developed as a new model in disaster management, with all its aspects.

Keywords: Disaster Management, Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change, February 6 Kahramanmaraş Earthquakes, Turkish National Risk Shield Model

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Mail: tugrulcamas@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9146-0878>

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi

Mail: mturan@yyu.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7536-7630>

Makale Atıf Bilgisi: Çamaş, T. ve Turan, A. M. (2023). "Afet Yönetiminde Yeni Bir Model: Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli". *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi*. Yıl: 2. Sayı: 4. ss. (238-261)

Makale Türü: İnceleme
Geliş Tarihi: 13.07.2023
Kabul Tarihi: 18.07.2023
Yayın Tarihi: 31.07.2023
Yayın Sezonu: Temmuz 2023

AFET YÖNETİMİNDE YENİ BİR MODEL: TÜRKİYE ULUSAL RİSK KALKANI MODELİ

Tuğrul ÇAMAŞ - Menaf TURAN

*Sadece ortak akılla değil, onunla birlikte ortak vicdan,
ortak ahlak, ortak vizyon birliğiyle Türkiye'yi dünyanın afetlere karşı en hazırlıklı ve
afetler sonrası en hızlı ve etkili
tepki verebilen ülkesi haline getirmekte kararlıyız.*

Recep Tayyip Erdoğan

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

ÖZ

Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş Depremleri 11 ilde etkili olmuş, 50 binden fazla vatandaşımız hayatını kaybetmiş birçok yerleşim alanından büyük yıkımlar yaşanmıştır. Son yıllarda iklim krizine bağlı yangınlar, seller ve heyelanlarla birlikte yaşamış olduğumuz depremler ülkemizin adeta bir gerçeği haline gelmiştir. Devletin bütün imkânları ile afetler meydana gelmeden önce ve afetler meydana geldikten sonra almış olduğu tedbirlerle müdahale kapasitesi 1999 Marmara Depremi’nden bu yana artmış olmakla birlikte yine de yeni model arayışları da sürdürülmektedir. 6 Şubat depremlerinden sonra bu arayışlara bir yenisi daha eklenmiş ve 13 kuruldan oluşan Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli hayata geçirilmiştir. Yalnızca depremler değil bütün afetlerle mücadele etmeyi esas amaç olarak belirleyen model ile bir yandan depremden etkilenen 11 ilin ayağa kaldırılmasına ilişkin çalışmalar yürütülürken diğer yandan da Türkiye’nin tamamında uygulanacak öneriler ve tedbirler geliştirilmektedir. Bu yazının amacı afet yönetiminde yeni bir model olarak geliştirilen Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modelini bütün yönleriyle değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Afet Yönetimi, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri, Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli

1. Giriş: Dünya Konjonktüründe Türkiye

Dijital çağ olarak adlandırılan 21. yüzyılın ilk çeyreğinde, insanlık tarihine yön verecek değişim ve dönüşümlerin yaşandığı kaotik bir dönemden geçiyoruz. Yeni bir dünyanın doğum sancılarının hissedildiği böylesi bir zaman diliminde; küresel ticarete yaşanan rekabete dayalı kısıtlamalar, bölgesel ve yerel düzeyde yaşanan savaş, çatışma ve krizler, salgın hastalıklar, iklim krizine bağlı afetler modern dönemin somut istikrarsızlık kaynağı olarak tüm insanlığı ve toplumları tehdit ediyor. Karşılıklı bağımlılık ilkesine dayanan küresel sistem, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana ilk kez çalışamaz hale gelirken, devletler arasındaki siyasi, diplomatik ve ticari ilişkiler belki de ilk kez bu denli kesintiye uğramaktadır. Özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan sonra dünyanın batısı ve doğusu arasında yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal temelli kısıtlamalar bu istikrarsızlığın şiddetini daha da artırmaktadır.

Ukrayna'da, Irak, Suriye, Afganistan ve Yemen'de vuku bulan savaşlar, yeryüzünde yaşanan salgın hastalıklar, depremler, sel felaketleri, su ve gıda krizleri dünyada bir kriz çağının, kriz döneminin yaşandığını bariz bir şekilde ortaya koymaktadır. Diğer yandan Rusya-Ukrayna arasında yaşanan jeopolitik temelli savaş nedeniyle oluşan yeni konjonktürde dünyanın birçok ülkesi ve özellikle Avrupa ülkeleri oluşan yeni koşulların ağırlığı altında büyük risk ve tehditlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Enerji ve tahıl arzında savaş nedeniyle yaşanan sorunlar iklim krizi nedeniyle bu risk ve tehditlerin şiddetini artırmaktadır. Avrupa ülkelerinin karşı karşıya kaldığı enerji krizine bağlı olarak ısınma ve üretim Afrika, Ortadoğu, Güney Doğu Asya ülkelerinde tahıl tedarikinde yaşanan sorunlar nedeniyle de gıda krizleri dünyanın en önemli gündemi olmuştur. Başka bir deyişle savaş, çatışma ve iklim krizine bağlı afetler sonucunda oluşan yeni konjonktür yeni bir küresel krizi tetiklemektedir. Bu bakımdan dünyanın afetlerle tetiklenen bir kriz çağına girdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Tüm bu yaşananları göz önünde bulundurduğumuzda dünya haritasında istikrarlı bölgelerin ve ülkelerin sayısının gittikçe azaldığını görmekteyiz. Türkiye bu haritada yakın coğrafyasında yaşanan savaş, çatışma ve diğer tüm krizlere rağmen bölgesinde ve dünyada istikrarın, huzurun merkezi konumundadır. Bunun yanı sıra Türkiye, merkezinde barış ve huzurun bulunduğu dış politik yaklaşımlarla aynı zamanda küresel istikrara da büyük katkılar sunmaktadır.

Türkiye, yakın coğrafyasında vuku bulan savaşlar ve iklim değişikliği nedeniyle sayıları milyonları bulan göçmenlere, mültecilere, sığınmacılara ve geçici koruma altında bulunan insanlara da ev sahipliği yaparak dünyada hiçbir ülkenin almadığı kadar sorumluluk yüklenmiştir. Bu sayede Türkiye vicdani bir duruş sergileyerek küresel ve bölgesel bir insani krizin oluşmasının da önüne geçmiştir. Böylece BM'nin kuruluş amaçları arasında yer alan temel ilkeleri de ziyadesiyle hayata geçiren bir ülke konumuna erişmiştir. Türkiye

doğu-batı arasındaki enerji koridoru ve iletişim köprüsü olması nedeniyle de istikrarın ülkesi olarak tüm dünyada ön plana çıkmaktadır. Türkiye, bölgesinde barış ve huzurun yaygınlaşması adına önemli adımlar atmanın yanı sıra yabancı yatırımcının ve sanayi üretiminin yeni gözdesi olarak kabul edilmektedir. Tüm risklere rağmen daralmanın ve küçülmenin değil büyümenin, yatırımın ve istihdamın ülkesi olmaya devam etmektedir. Bu anlamda doğal afetlerin sıklıkla yaşandığı bir coğrafyada bulunan Türkiye'nin başta depremler olmak üzere iklim krizine bağlı sel, yangın ve diğer afetlere karşı dirençli hale getirecek yeni bir mekanizma oluşturması kaçınılmaz bir gerçekliktir. Ülkemizin dünya konjonktürü içerisinde sürdürülebilir kalkınmasının afetlere bağlı felaketler nedeni ile kesintiye uğramasına müsaade edilmemelidir. İstikrarın devamlılığı noktasında güvenlik politikaları kadar afetlere karşı dirençli bir Türkiye oluşturmak kaçınılmazdır. Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli bu istikrarın sağlanması adına atılmış çok önemli tarihi ve stratejik adımdır. Diğer yandan toplumun afetlere karşı dirençli hale getirilmesi noktasında Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli toplumla afetlere karşı kurduğu ilişki biçimi nedeni ile alanında yeni bir kamu iletişim mekanizması olarak da çok önemli ve yenilikçi işlevleri yerine getirmektedir. Bu modeli oluşturan kurulların çalışmalarını karşı karşıya kaldığımız deprem felaketinin etkilerini azaltmada birer bileşen olarak değerlendirdiğimizde hemen her aşamada afetler noktasında kamu iletişimine çok önemli katkılar sunmaktadır.

2. Türkiye'nin Coğrafi Konumu, Fay Hatları, Depremler ve Diğer Afetler

2.1. Coğrafi Konum

26-42 derece doğu-batı boylamları ile 36-42 derece kuzey enlemleri arasında yer alan Türkiye kuzeyde Karadeniz, batıda Adalar Denizi ve Marmara, güneyde Akdeniz ile çevrilidir. Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesiştiği veya birleştiği noktada 778,000 km² alanı ile adeta bir köprü görevi görmektedir. Marmara denizi aynı zamanda Avrupa ve Asya kıtalarını ayıran İstanbul ve Çanakkale boğazları ile iki kıta arasında sınır görevi görmektedir. Kuzeyde Karadeniz'e paralel güneyde ise Akdeniz'e paralel olarak uzanan sıradağlar orta Anadolu platosunu denizlerden ve deniz ikliminden ayıran önemli birer yükselti olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Anadolu yarımadası yüksek bir plato olarak Kızılırmak, Yeşilirmak, Fırat, Dicle, Ceyhan, Seyhan, Sakarya gibi nehirlerin aktığı 15 vadiye sahiptir. Diğer yandan Van ve Tuz gölü gibi iki büyük göle sahiptir (wikipedia.org, 2023). Coğrafi konumu ve iklim özellikleri nedeni ile Anadolu yarımadası tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Dünyanın en eski medeniyetlerine ev sahipliği yapan bu topraklar aynı zamanda ticaretin, siyasetin, yönetimin, kültürün ve sanatın merkezi olarak tarihin her döneminde çok önemli olmuştur.

2.2. Anadolu Yarımadasında Fay Hatları

Anadolu yarımadasına tarihi ve stratejik önem kazandıran coğrafi konumu aynı zamanda afet riski taşıyan deprensellik bakımından da son derece yoğundur. Yarımada fay hatlarının kesiştiği ve hatta üst üste bindiği bir yer olarak Arap ve Afrika Levhalarının Avrasya Levhasına doğru hareket ettiği bir yerde bulunur. Bu sıkışma rejimi birçok aktif fayın oluşumunu ve bölgenin deprenselliğini kontrol eder. Bölgenin genel tektonik yapısı, kuzeye doğru hareket eden Arap Levhasının Anadolu Levhası ile çarpıştığı, Bitlis Zagros Bindirme Fay Kuşağı (BZTFB) olarak bilinen deformasyon zonu tarafından kontrol edilmektedir. Bölgedeki baskın fay zonları, Doğu Anadolu Fay Zonu (DAFZ), Kuzey Anadolu Fay Zonu (KAFZ) ve BZTFB'dir. Çarpışma, sağ yanal doğrultu atımlı KAFZ'nin sol yanal DAFZ ile birleştiği Karlıova Üçlü Kavşağı üzerinden yönetilmektedir. Ek olarak, bu kavşağın doğusunda, hakim unsurlar çoğunlukla KB-GD doğrultulu sağ yönlü ve KD-GB doğrultulu sol yanal faylardır. D-B doğrultulu Muş, Van Gölü ve Pasinler rampa havzaları Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki diğer önemli tektonik unsurlardır (mta.gov.tr, 2023; wikipedia.org, 2023). Yukarıda bahsedilen bu aktif tektonik rejim nedeniyle bölgede bugüne kadar çok sayıda deprem yaşanmıştır (Işık vd., 2021). Bundan sonra da bu depremlerin yaşanabileceği gerçeği tartışma götürmez bir gerçektir.

2.3. Afetler ve Türkiye

Afet canlı ve cansız çevreye büyük zarar veren, önemli ölçüde can ve mal kayıplarına neden olan, ekonomik ve sosyal kayıplar oluşturan doğal ve insan kaynaklı olağan dışı olaylar şeklinde tanımlanmaktadır. Buna göre; insanların sebep olduğu afetlere beşeri, doğal olaylar sonucunda meydana gelen afetlere ise doğal afet denir. Yukarıda değinilen konjonktürel gerçekliklerin yanı sıra Türkiye'de kendi coğrafyasının yapısına ve iklimine bağlı olarak jeolojik, hidrolojik ve meteorolojik değişimlerinin yol açtığı doğal afetler yaşanmaktadır. Türkiye, tektonik oluşumu, jeolojik yapısı, topografyası ve meteorolojik özellikleri ve son yıllarda yaşanan iklim değişikliği gibi nedenlerle, her zaman doğal afet tehlikesi ve riskine sahip olan bir ülkedir. Ülkenin fiziksel ve sosyal zarar görebilirliğinin de yüksek olduğu dikkate alındığında, meydana gelen doğal olaylar büyük ölçüde can kayıpları, yaralanmalar, mal kayıplarına yol açmaktadır. Türkiye'de başta depremler olmak üzere, heyelanlar, su baskınları, erozyon, kuraklık, kaya ve çığ düşmeleri karşı karşıya kalınan başlıca doğal afetlerdir. Ormanların tahribi ve buna bağlı olarak meydana gelen şiddetli erozyon, bir yandan büyük ölçüde çevre sorunları ve ekonomik kayıplara yol açarken, diğer taraftan da mevcut doğal tehlikelerin etkilerini artırmaktadır. Bu durum aynı zamanda Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınması için büyük bir risk kaynağı olmaktadır. Diğer yandan iklim krizi ve buna bağlı olarak meydana gelen afetler bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'yi de tehdit eder

hale gelmiştir. Özellikle son yıllarda yaşanan seller, orman yangınları, toprak kaymaları, susuzluk ve kuraklık gibi afetler iklim değişikliği temelli afetler olarak nitelendirilmektedir.

Elbette son yıllarda sayısı artan afetlere karşı Türkiye ülke olarak erken müdahale altyapısını güçlendirmiş ve afet sonrası sürecin restorasyonunu hızlı, etkin ve verimli bir şekilde yürütmeyi başarmıştır. Özellikle 1999 Marmara Depreminden sonra gerek kurumsal gerekse de mevzuat düzeyinde gerçekleştirilen çalışmalar ve geliştirilen modeller bu başarının yansımasıdır. Afet yönetiminin AFAD başkanlığında tek bir çatı altında toplanması, Türkiye Afetle Mücadele Eylem Planı gibi katılımcı bir anlayışla hazırlanan bir rehberin olması, Türkiye'nin iklim değişikliği konusunda atmış olduğu tarihi adımlar da ayrıca dikkatle değerlendirilmelidir. Yine kalıcı barınma sorununa bulunduğu hızlı çözümler nedeniyle vatandaşlarına güvenli konutlarını en kısa süre içerisinde inşa eden sosyal devlet anlayışının bir tezahürü olarak tüm dünya kamuoyunun da dikkatini çekmiştir. Bu anlamda Türkiye, şehircilik faaliyetlerini kararlılıkla sürdürmekte ve kriz çağında inşa ettiği yeni sosyal devlet modelinin gereğini tam manasıyla yerine getirmektedir. Türkiye; Arnavutluk, Ukrayna ve Pakistan gibi ülkelerde deprem, sel, yangın gibi afetlere duyarsız kalmayarak sosyal politikalarda sınırları aşan adımlar atmakta ve daha adil bir dünyanın kurulması sürecine öncülük etmektedir.

3. Kahramanmaraş Depremleri Sonrası Yeniden İhya ve İnşa Süreci

Türkiye, Kahramanmaraş merkezli iki büyük depremle tarihinin en büyük afetlerinden birini yaşamıştır. Milletimizi derin bir yasa boğan asrın felaketiyle 50 binin üzerinde insanımız yaşamını yitirmiştir. Türkiye'yi ve sınır komşumuz Suriye'yi de etkileyen **"Kahramanmaraş Depremleri"** Türkiye'nin tarımsal ve sanayi üretiminin yoğun olarak yapıldığı; kadim şehircilik geleneklerimizin en güzel örneklerini barındıran, tarih, kültür ve turizm bakımından son derece zengin 11 şehrimizi etkilemiş ve büyük bir yıkıma neden olmuştur. Adana, Osmaniye, Hatay, Kilis, Gaziantep, Kahramanmaraş, Adıyaman, Diyarbakır, Şanlıurfa, Malatya ve Elazığ'ı etkisi altına alan deprem yaklaşık 14 milyon insanı doğrudan, ülke olarak 85 milyon insanımızı etkilemiştir. Bu depremlerde başta şehirler ve altyapısı olmak üzere sanayi alanları, tarihi ve doğal zenginlikler, kırsal yerleşim alanları, sulama, iletişim, ulaşım ve lojistik altyapı, eğitim ve sağlık kurumları, ibadethaneler, sosyal donatı alanları zarar görmüştür. Depremden zarar gören şehirlerimiz aynı zamanda kadim medeniyetimizin en kıymetli hazinelerine ev sahipliği yapmaktadır. Diğer yandan bugün sahiplendiğimiz ve kimliğimizin bir parçası olarak gördüğümüz insanlık tarihinin eşsiz hazinelerinin olduğu bu toprakların mazisi insanlık kadar eski olan bir geçmişe uzanmaktadır. Bu bölge insanlığın binlerce yıllık birikimine, kültürel mirasına ev sahipliği yapmaktadır. Ne yazık ki, sahip olduğumuz

bu güzide değerlerimiz, camilerimiz, hanlarımız, köprülerimiz, kalelerimiz, medreselerimiz, müzelerimiz ve tarihi meydanlarımız depremde ciddi şekilde hasar görmüştür (ÇŞİDB, 2023a).

Tüm bu nedenlerle bölgeyi her bakımdan yeniden ayağa kaldırmak tarihi bir öneme sahiptir. Türkiye devleti ve milleti ile birlikte bölgede yaraları sarmak, acıyı paylaşarak azaltmak için devlet millet tek yürek bütün kurumlarıyla, bütün imkân ve birikimiyle afetin ilk anından itibaren çalışmalarını yürütmektedir. Arama kurtarma çalışmaları başta olmak üzere sağlık hizmetlerinden geçici barınmaya, hasar tespit çalışmalarından enkaz kaldırmaya, altyapı hizmetlerinin yeniden sağlanmasından konut inşasına kadar çok önemli çalışmalar aralıksız bir şekilde devam etmektedir. Bu süreçte vatandaşların mağdur olmaması için konutlarına yerleştirilene kadar kira yardımları gibi desteklerin sağlandığını ayrıca eklemek gerekmektedir.

3.1. Cumhuriyet Tarihinin En Büyük Konut Yapım Seferberliği

Deprem afetinin büyüklüğü arama kurtarma çalışmaları başta olmak üzere ilkyardım, gıda, acil sağlık hizmetleri ve geçici barınma hizmetlerinin etkin, verimli ve eş zamanlı bir şekilde sunulmasını gerektirmektedir. Çadır kentler ve konteyner kentler gibi geçici barınma alanlarının hızlı bir şekilde inşası ve depremedelerin bu alanlara yerleştirilmesi ile eş zamanlı olarak deprem sonrası çalışmaların önemli aşamalarından biri olan konutların inşaa sürecine başlanmıştır. Böylece Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve TOKİ işbirliğiyle, depremden etkilenen 11 ilde Cumhuriyet tarihinin en büyük konut seferberliği ve en büyük afet dönüşüm süreci başlatılmıştır. Binlerce mimar, mühendis, yüzlerce akademisyen ve on binlerce işçi, yeni yerleşim alanlarının planlama ve inşaa sürecinde titizlikle çalışmaktadır. Mikro bölgeleme ve jeolojik etüt çalışmalarının ardından ihale süreçleri tamamlanarak inşaat çalışmalarına başlanmıştır. Depremden etkilenen şehirlerin ayağa kaldırılması için en hızlı şekilde yeni güvenli ve afetlere dirençli konutların inşası kapsamında toplamda 518 bin 192 ve kırsalda 161 bin 808 olmak üzere toplam 680 bin konut ve köy evi, 114 bin 320 dükkân, 23 bin 511 ahır, bin 736 samanlık ve 30 bin 433 diğer olmak üzere toplamda 850 bin bağımsız bölüm inşaa edileceği açıklanmıştır (Özhaseki, 2023a).

650 bin konut ve köy konutunun yapılması ve bunlardan 319 bin tanesinin yılsonuna kadar tamamlanarak ve afetzedelere teslim edilmesi bir hükümet politikası olarak kabul edilmiştir.

Tablo 1: TOKİ Tarafından Bir Yıl İçinde İnşa Edilecek Konut Sayıları (İllere Göre)

İl	Konut Sayısı
Adana	9.456
Adıyaman	6.204
Diyarbakır	9.610
Gaziantep	24.148
Hatay	73.971
Elazığ	6.962
Kahramanmaraş	43.194
Kilis	1974
Malatya	31.019
Osmaniye	6.31
Şanlıurfa	10.410
Toplam	223.79

Kaynak: Özhaseki, 2023b.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı verilerine göre (Özhaseki, 2023b), 180 bin konut ve köy evinin inşasına başlandığı, yaklaşık 140 bin konutun proje aşamasında olduğu, konutların 120 bin 389'unun TOKİ eliyle, 21 bin 921'inin Emlak Konut GYO tarafından inşasına Adıyaman ilinde inşasına başlandığı ve 4 bin konut için projelendirme çalışmalarının sürdürüldüğü, 37 bin 129 köy evinin ise Yapı İşleri Genel Müdürlüğü eliyle yapıldığı ayrıca 32 bin 871 konutun ise proje çalışmalarının devam ettiği ve deprem bölgesinde toplam 143 bin 271 köy evinin ahırlarıyla birlikte yapılacağı belirtilmektedir. Gaziantep Nurdağı ilçesi Belpınar ve Mesthüyük köyleri ile Kahramanmaraş Türkoğlu ilçesi Özbek köyünde 100'e yakın köy evinin teslim edilmiş olduğu da ayrıca ifade edilmektedir.

Tablo 2: Deprem Bölgesinde Konut, Ahır ve Köy Evi İnşa Çalışmaları

İl	Konut	Ahır	Köy Evi
Hatay	32.715	942	6.847
Kahramanmaraş	24.321	1471	8.158
Gaziantep	20.319	989	4.707
Malatya	14.338	740	7.550
Diyarbakır	6.278	180	609
Osmaniye	4.892	270	1356
Adıyaman	4.629	848	6.290
Şanlıurfa	4.469	267	917
Adana	3.638	24	209
Elazığ	2.936	-	-
Kilis	1854	486	-

Kaynak: Özhaseki, 2023b.

21 Şubat'tan itibaren 180.000 konutun temellerinin atılmış olması bir yıl içerisinde konutlar ve köy evleri, altyapısı, kamu binaları, sosyal tesisleri, ticari alanlarıyla birlikte hak sahibi vatandaşlara teslim edileceğinin en somut göstergesi ve izlenen politikanın başarısıdır.

Elbette bu sürecin en önemli unsurlarından biri de planlama konusu ile ilgilidir. Konutların her birinin 3+1, brüt 105 metrekare, net 85 metrekare olarak planlanması, binaların zemin artı 3 katı veya 4 katı geçmeyecek ve altında dükkân olmayacak şekilde tasarlanması, zemin uygunluklarının denetlenerek yerel mimarinin de korunacağı yatay bir inşa sürecine ilişkin çalışmalar titizlikle planlanmaktadır. Yine Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca başlatılan "yerinde dönüşüm modeli" ile şehirlerin kimliklerini korumak, hibe kredi desteğiyle inşa sürecini hızlandırmak amaçlanmaktadır. Böylece yeni yerleşim alanları, okullar, camiler, sağlık merkezleri, çarşılar, parklar ve spor alanları gibi tüm sosyal donatıları ile birlikte inşa edileceği, çevre dostu, sıfır atık uyumlu ve iklime duyarlı, yeni yapı teknolojilerinin tüm alanlarda etkin bir şekilde kullanılacağı İller Bankası ile şehirlerin altyapısının yenileneceği, belediyelere her türlü desteğin sağlanacağı afet dirençli şehirler inşa edilmiş olacaktır. Bu sayede bir yandan afet dönüşümü çalışmaları yürütülürken diğer yandan da Türkiye'nin iklim dostu yeşil dönüşümü çalışmaları da sürdürülmektedir.

3.2. Yerinde Dönüşüm Projesi

7 Temmuz 2023 tarihinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Mehmet Özhaseki tarafından kamuoyuna ilan edilen "Yerinde Dönüşüm Projesi" deprem bölgesinde konut yapım sürecini hızlandıracak, vatandaşların yaşam alanlarıyla bağlarını yeniden kuracak yeni bir kentsel dönüşüm finansman modelidir. Bu projeye göre, ev ve iş yerlerini kendileri yapacak olan depremedelere, konutlar için 500 bin lira hibe ve 500 bin lira kredi, işyerleri için ise 250 bin lira hibe ve 500 bin lira da kredi desteği verileceği, kredilerin 2 yıl ödemesiz, toplamda 10 yıl vadeli ve faizsiz olacağı da belirtilmektedir. Ayrıca hak sahiplerinin hibe ve kredi imkânından faydalanmasını kolaylaştırmak üzere de bölgede 22 noktada "Yapım ve Dönüşüm Ofisi" kurulması da kararlaştırılmıştır (Özhaseki, 2023a).

4. Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli

Kahramanmaraş merkezli depremler başta olmak üzere, muhtemel Marmara Depremi, iklim değişikliği kaynaklı sel, yangın, kuraklık, göç gibi diğer afet risklerine karşı Türkiye'nin karşı karşıya olduğu tüm afet riskleriyle mücadele etme konuları daha da önemli hale gelmiştir. Şehirlerimizin ve toplumumuzun tüm maddi ve manevi değerleriyle birlikte "afetlere karşı dirençli" hale getirilmesinin ötelenmez bir sorun olduğu bir kez daha Kahramanmaraş depremleri ile teyit edilmiştir. Kentsel dönüşümden sosyal konut projelerine, atık yönetiminden millet bahçelerine, ekolojik koridorlardan altyapı yatırımlarına, akıllı şehirlerden yapı işleri ve teknolojilerine kadar tüm alanlarda bilim ve bilim insanları yürütülen çalışmaların paydaşı olmuştur. Yine Kahramanmaraş depremleri sonrası oluşan durumun çevre, şehircilik ve iklim değişikliği perspektifinden izlenmesi ve yönetimi ile şehirlerimizin ihyası ve yeniden inşası sürecinde uygulanacak politikaların belirlenmesinde her zaman olduğu gibi bilim ve bilim insanlarıyla her zaman aktif rol üstlenmişlerdir. Bu çalışmalar ışığında alanında uzman isimlerden oluşan disiplinler arası bir kurulun oluşturulması kararlaştırılmıştır (ÇŞİDB, 2023a).

4.1. Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modelinin Kuruluş Amacı ve Gerekçesi

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı kentsel dönüşümden sosyal konut projelerine, atık yönetiminden millet bahçelerine, ekolojik koridorlardan altyapı yatırımlarına, akıllı şehirlerden yapı işleri ve teknolojilerine kadar tüm çalışmalarında her zaman bilim ve bilim insanlarımızla birlikte hareket etmiş, bu anlamda bilimi müreffeh Türkiye'nin müreffeh şehirlerinin geleceği için dayanak noktası olarak kabul etmiştir. Kahramanmaraş Depremleri sonrası oluşan durumun çevre, şehircilik ve iklim değişikliği perspektifinden izlenmesi ve yönetimi ile şehirlerimizin ihyası ve yeniden inşası sürecinde uygulanacak

politikaların belirlenmesinde bilim insanlarımızla birlikte çalışmanın gerekliliğinden hareketle alanında uzman isimlerden oluşan disiplinler arası bir kurulun oluşturulması kararlaştırılmıştır. Çünkü kısa süre içerisinde birbirinden bağımsız olarak yaşanan iki depremle birlikte gelen afet; gerek bölgesel nitelikli olması gerekse sonuçlarının yol açtığı yıkımın büyüklüğü bakımından deprem nedeniyle oluşan diğer afetlerden kati suretle ayrılmaktadır. Bu nedenle deprem bölgesinin afet sonrası süreçte gerek arama kurtarma, ilk yardım, hasar tespit, geçici barınma alanlarının kurulması, enkaz yönetimi gerekse yeni şehircilik çalışmaları bakımından yönetimi çok özel bir çalışma gerektirmektedir. Tam da bu gereklilikten yola çıkılarak geliştirilmiş olan bir afet yönetimi modeli olan Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli afet yönetiminin afet öncesi, afet anı ve afet sonrası bütün aşamalarını kapsayan; sürecin tüm açılardan izlenmesini, yönetimini, ihya ve yeniden inşa politikalarını belirlemek üzere Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın himayelerinde ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum başkanlığında hayata geçirilmiştir. Ülkemizde sürdürülebilir afet yönetimini sağlamak üzere kurulmuş olan bu model 1 Başkan Yardımcısı, Danışma Kurulu, Genel Sekreterlik ve 13 alt kurultan oluşmaktadır. Ayrıca Ankara, İstanbul ve Gaziantep illerinde de çalışma ofisleri kurulmuştur. Destek hizmetleri ve sosyal politikalar kurulundan deprem ve yer bilimleri kuruluna, şehirleri ihya ve inşa kurulundan kentsel ve kırsal dönüşüm kuruluna, coğrafi bilgi sistemleri ve akıllı şehirler kurulundan tarihi ve kültürel miras kuruluna kadar afet yönetimi sürecinin her aşamasını kapsayan sürdürülebilir, iklim dostu ve afetlere dirençli şehirler kurma anlayışı temelinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tüm çalışmalara bilimsel ve teknolojik anlamda büyük bir katkı sağlamaktadırlar. Dirençli şehirler hedefi için büyük önem taşıyan bu kurullarda jeolojiden inşaat mühendisliğine, mimarlıktan sosyolojiye kadar çok sayıda akademisyen ve bakanlıklarımızın bürokratlarından temsilciler bulunmaktadır.

Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli'nin amacı, model kapsamında oluşturulan kurulun çevre, şehircilik ve iklim değişikliği konularında afet bölgesinde yürütülecek çalışmalara akademik ve teknik katkı sunmak olarak belirlenmiştir. Topraklarının büyük bir kısmı deprem riski altında olan ülkemizin başta depremler olmak üzere sel, heyelan, yangın gibi iklim krizinden kaynaklanan diğer bütün afetlere karşı hazırlıklı olması ve afetlerle mücadele kapasitesinin her anlamda geliştirilmesi, afetlere dirençli şehirlerin ve toplumsal yapının oluşturulmasında bu modelin sağlayacağı katkılar çok önemli hale gelmiştir. Böylece Türkiye'mizin yaşadığı bu büyük felaketin izlerini bir an evvel silmek, şehirlerimizi kadim şehircilik geleneklerimizi yaşatan iklim dostu dirençli şehircilik anlayışı temelinde ihya ve yeniden inşa etmek mümkün hale

gelecektir. Ayrıca başta depremler olmak üzere iklim krizine bağlı olarak da yaşadığımız afetler nedeniyle sürdürülebilir şehircilik ve dirençli bir Türkiye için afetlere karşı topyekûn hazırlık yapılmış olacaktır.

Kurullar çevre, şehircilik ve iklim değişikliği konularında afet bölgesinde ve ülkemizin tamamında yürütülecek çalışmalara akademik ve teknik katkı sunmakta birikimleriyle, sahadaki tecrübeleriyle akademik destek sağlamaya devam etmektedirler.

4.2. URK Modeli Çerçevesinde Yürütülen Çalışmalar

4.2.1. Dolmabahçe Toplantısı: Kurulun Kamuoyuna İlanı (3 Mart 2023)¹

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın öncülüğünde ülkemizi etkileme potansiyeli olan bütün risk ve tehditlere karşı Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli 3 Mart 2023 tarihinde akademisyenler, bürokratlar ve uzmanlardan müteşekkil bir kurul oluşturulmuştur. Böylece Kurulun 7 saati aşan, çok verimli ve sonuçlarından istifade edilen ilk toplantısı gerçekleştirilmiş ve URK Modeli kamuoyuna ilan edilmiştir. Toplantının bir diğer önemli çıktısı da sayısı 9 olan Cumhurbaşkanlığı Politikalar Kurullarına Afet Yönetimi ve Politikaları Kurulu'nun eklenmesi olmuştur. Bu karar ülkemizde afet yönetiminin en üst düzeyde bir kamu politikasına dönüşmesi anlamına gelmektedir (tccb.gov.tr, 2023).

Kaynak: tccb.gov.tr, 2023.

4.2.2. Gaziantep Toplantısı: Alt Kurulların Oluşturulması (10 Mart 2023)

Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modelinin ikinci toplantısı 10 Mart 2023 tarihinde 13 kurulun tüm üyelerinin katılımıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği

¹ Bu konuda hazırlanan detaylı bir çalışma için bkz. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2023), *Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli: Görüşler ve Öneriler*, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, Ankara, https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/Turkiye_Ulusal_Risk_Kalkanı_Modeli_Gorusler_ve_Oneriler_.pdf (Erişim Tarihi, 7 Temmuz, 2023).

Bakanı Murat Kurum'un başkanlığında Gaziantep ilinde gerçekleştirilmiştir. Gaziantep Toplantısı, modele kurumsal bir kimlik kazandırılması ve deprem bölgesinde toplanması bakımından özel bir önem taşımaktadır. Bu toplantı ile birlikte kurul başkanı, danışma kurulu, başkan yardımcısı, genel sekreter, genel sekreter yardımcıları belirlenmiş, afetlere ilişkin bütün aşamaları kapsayacak şekilde 13 alt kurul oluşturulmuş, her kurula uzmanlardan oluşan ikişer raportör atanmış, kurulların amaçları ve çalışma prensipleri kararlaştırılmıştır.

Kaynak: aksam.com.tr, 2023.

Kurulların amaç ve faaliyet alanları aşağıda yer almaktadır (ÇŞİDB, 2023; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2023).

Alt Kurullar, Amaç ve Faaliyet Alanları

Destek Hizmetleri ve Sosyal Politikalar Kurulu

- Afetzedelerin geçici barınma ihtiyacının karşılanması için yapılan ve yapılacak olan geçici barınma alanlarının afetzedelerin ihtiyaçları doğrultusunda sağlıklı ve güvenli bir şekilde planlanması ve tasarlanması,
- Başta çocuklar olmak üzere afet nedeniyle travma yaşayan depremzedelere psikososyal destek sağlayacak ve onların normal hayata dönüşünü hızlandıracak altyapının kurulması,
- Afetzedelerin geçici yaşam alanlarında gündelik ihtiyaçlarını karşılayacak altyapının ve tesislerin kurulması,

- Afete maruz kalanlar için gerek geçici yaşam alanlarında gerekse çeşitli vesilelerle afet bölgesinden tahliye edilenlere yönelik sağlık faaliyetlerinin yürütülmesi,
- Devletin sağlamış olduğu destek faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi,
- Arama kurtarma çalışmaları ile eş zamanlı olarak ilk yardım ve ilk müdahale çalışmalarına yönelik uygulamaların ve yöntemlerin belirlenmesi,
- İlk yardım çalışmalarından sonra sahra hastanelerinin kurulması, sağlık hizmetlerinin sürdürülebilir ve afet sonrası süreçteki kırılganlıklara, risk ve tehditlere maruz kalmadan yönetilmesi,
- Tüm bu çalışmalar yürütülürken eş zamanlı olarak afetzedelerin giyecek, yiyecek, yakacak, gıda ve barınma sorunlarının çözülmesi ve bunlara dair alt yapıların hem çalışanları hem de afetzedeleri tatmin edecek düzeyde yürütülmesi,
- Deprem sonrası süreçte afetzedelerin geçici barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla afet bölgesini terk etmesinden kaynaklanan demografik koşulların değerlendirilmesini sağlayacak katkıların sunulması.

Deprem ve Yer Bilimleri Kurulu

- Anadolu yarımadasının ve son depremin yaşandığı şehirlerin deprem tarihini, geçmişte yaşanmış depremlerin şehircilik tarihi perspektifinden etki ve sonuçlarının yorumlanarak bugünün ve geleceğin şehirlerinin inşasında katkı sunması,
- Deprem tarihi ve bölgenin deprenselliği çalışmalarının tarihçiler, jeologlar ve deprem bilimciler perspektifinden disiplinler arası bir yaklaşımla analiz edilmesi,
- Yıkıma uğrayan yerleşim yerlerinin tarihsel geçmişlerinin değerlendirilerek yeniden inşa sürecinde yapılaşmaya uygun olup olmadığı konusunda öneriler geliştirilmesi,
- Elde edilecek çıkarımlar ile yeni şehircilik çalışmaları için uygulanabilir politikalar haline getirilmesi.

Hasar Tespit Kurulu

- Deprem sürecinde hasar tespit çalışmalarının ayrı bir önem taşıdığı gerçeğinden hareketle, gerek geçici barınma gerekse de kalıcı konutların hak sahipliği bakımından titizlikle yürütülmesi,

- Hasar tespiti çalışmaları ile sonraki depremler ve muhtemel diğer afetler için risk yönetimi aşamasına hazırlık yapılması,
- Deprem sonrasında yıkık binaların enkazlarının kaldırılması, acil yıkılması gereken ve ağır hasarlı binaların yıkılması, enkazlarının taşınması ve hak sahipliği konusunda çevresel, hukuki ve ekonomik faktörlerin birlikte ele alınması,
- Deprem sonrası süreçte hasar tespit çalışması ile elde edilen verilerin işlenmesi ve yapı stokunun sayısallaştırılarak planlamaların ve değerlendirmelerin yapılması,
- Hasar tespit çalışmalarının tüm bölgede yapılarak afet riski yüksek bölge ve şehirlerimizde depreme hazırlık kapsamında yapı stokunun risk açısından taranması ve kayıt altına alınması,
- 11 ilde kadim şehircilik geleneklerimizi yaşatan tarihi ve kültürel yapıların ve eserlerimizin tamamının hasar tespit taramasının yapılması ve onların dirençli hale getirilmesi için atılacak adımların belirlenmesi.

Enkaz ve Atık Yönetimi Kurulu

- Afet bölgesinde özellikle yerleşim birimlerinde başta yıkıntı atıkları olmak üzere ortaya çıkan tıbbi, kompozit, metal, plastik ve diğer tüm atıkların çevresel hassasiyetler gözetilerek bertarafına yönelik olarak yeni model ve yaklaşımların geliştirilmesi,
- Afet bölgesinde deprem sonrası ortaya çıkan enkaz ve diğer tüm atıkların yönetimi; ayrıştırılması, geri dönüşüme tabi olanların kazandırılması ile doğaya ve insan sağlığına zararlı atıkların bertaraf edilmesi konularında sürecin yönetimine katkı sağlaması,
- Geçici yaşam alanlarında ortaya çıkan atıkların yönetimi konusunda gerekli politikaların geliştirilmesi ve yerel yönetimlere teknik destek sağlanması.

Şehirleri İnşa ve İhya Kurulu

- Kentsel dönüşümden sosyal konut projelerine, atık yönetiminden millet bahçelerine, ekolojik koridorlardan altyapı yatırımlarına, akıllı şehirlerden yapı işleri ve teknolojilerine kadar tüm alanlarda yeni şehircilik çalışmalarında yürütülecek politikalara akademik ve teknik katkı sunulması,
- Kalıcı konutlar için yeni yerleşim alanlarının belirlenmesinde mikro bölgeleme ve zemin etüdü çalışmalarına katkı sunulması,
- İnşa edilecek deprem konutlarıyla ilgili hak sahipliği ve tahsis işlemlerinin, yatırım ve planlamanın yürütülmesi konusunda katkı sağlanması.

Kentsel ve Kırsal Dönüşüm Kurulu

- Kentsel dönüşüm stratejilerinin geliştirilmesinde nasıl bir yol izlenmesi gerektiği,
- Deprem bölgesinde yıkıma uğrayan yerleşim birimleriyle ilgili olarak kentsel dönüşüm stratejilerinin her şehre uygun olarak belirlenmesi,
- Kentsel dönüşüm çalışmalarının afet bölgesinde deprem dönüşüm çalışmaları olarak sürdürülmesine dair akademik ve teknik destek sağlanması
- İmar kanunu ve ilgili yönetmeliklere ilişkin mevzuat düzenlemelerine katkı sunulması,

Mekânsal Planlama Kurulu

- Afet risklerine odaklanan planlama yaklaşımının temel kriterlerini belirlemek,
- Mekânsal planlama süreçlerinin bütünlük afet risk yönetimi yaklaşımıyla geliştirilmesi için öneriler sunmak, bu yaklaşımla planların hazırlanmasında eşgüdüm, koordinasyon ve denetimi sağlamak,
- Afet bölgesi planlama çalışmalarında şehirlerin ve kırsal alanların planlanmasına ilişkin ilkelerin belirlenmesi ve bölgenin mekânsal planlama sürecine katkıda bulunulması,
- Afet sonrasında mekânsal planlama süreci nedeniyle yaşanan temel sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmek,
- Afete duyarlı planlama yaklaşımlarının geliştirilmesi ve deprem başta olmak üzere diğer bütün afetlere karşı dirençli ve güvenli planlama süreçlerine katkı sağlanması,
- Planlama çalışmalarında bölgenin jeolojisi morfolojisi, iklimi, ekonomisi gibi birçok bilgiyi değerlendirerek risk faktörlerinin belirlenmesi,
- Zemin-yapı ilişkisinin mekânsal planlamalarda kullanımı için stratejiler belirlemek,
- Bölgenin yeniden planlanmasında Türkiye Mekânsal Strateji Planı'na entegre bir yaklaşımın belirlenerek yeniden değerlendirilmesi süreçlerine katkı sunması.

Yeni Yapı Teknolojileri Kurulu

- Afet sonrası yapılaşmaya dair temel ilkelerin ve teknolojilerin belirlenmesi,
- Yeniden inşa çalışmalarında akıllı bina ve şehircilik uygulamalarının geliştirilmesi için deprem öncesi hazırlıkların yürütülmesi,

- Bina Kimlik Sistemi (BKS) ile 2021 yılının ikinci yarısından itibaren iskan alan yapılar da deprem sonrası gerçekleştirilecek arama kurtarma çalışmalarının hızlı ve etkin sonuçlanabilmesi için veri bazlı katkı sağlaması,
- Deprem riskli bölgelerde deprem ve yapı arasında ilişkinin yeni şehircilik çalışmalarında uygulanması,
- Çelik, betonarme ve benzeri yapı türleri ile yeni mühendislik ve mimarlık tasarımlarını araştırarak afetlere karşı şehir direncini artıracak şekilde inşa edilmesi sürecine katkı sağlaması.

Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Akıllı Şehirler Kurulu

- Ülkemizde afet riski taşıyan alanlarda, afet yönetim politikalarının geliştirilmesine yönelik ihtiyaç duyulan her türlü temel harita, coğrafi veri/bilgilerinin tedariki, kullanım ve paylaşımını sağlayacak coğrafi bilgi sistemlerinin (CBS) modellenmesi, süreçler için gerekli yöntem, usul ve esasların belirlenmesi, uygulamaya aktarılmasını sağlayıcı bilimsel değerlendirmeler yapılması,
- Afete maruz kalan şehirlerin yeniden inşa ve ihya sürecinde, afetlere karşı dirençli ve akıllı mekanların oluşturulması, coğrafi bilgi teknolojileri esaslı hizmet ve servislerin sunulmasına yönelik akıllı şehirlerin kurulması için gerekli stratejilerin geliştirilmesi; altyapı, ulaşım, enerji, çevre ve diğer tüm alanların akıllı şehir uygulamalarına entegre edilmek sureti ile afet yönetimlerini kolaylaştırıcı bilimsel görüş ve öneriler sunulması.

İklim Dostu Yeşil Dönüşüm Kurulu

- Türkiye'nin ve şehirlerinin iklim dostu yeşil dönüşümü çalışmalarının deprem bölgesinde yeni şehircilik çalışmalarına entegre edilmesi,
- Sanayide yeşil dönüşüm politikalarının bölgede inşa edilecek sanayi yapılarına ve sanayi alanlarına uyarlanması,
- Yeni şehircilik çalışmalarında iklim değişikliğine uyum sağlanması amacıyla yenilenebilir enerji, temiz enerji, yağmur suyu hasadı, enerji verimliliği gibi doğa ve ekosistem temelli çözümler, mavi-gri-yeşil altyapı yatırımları konularında katkı sunması,
- Kuraklık, su kıtlığı, yangınlar, seller ve diğer meteorolojik doğal afetler başta olmak üzere iklim krizine bağlı afetlere karşı engelleyici çözüm mekanizmalarının ve stratejilerinin geliştirilmesi.

Kentsel ve Kırsal Altyapı Kurulu

- Yeni şehircilik çalışmaları kapsamında kentsel altyapı ve mega yapılar olmak üzere deprem bölgesindeki tüm altyapı dirençli şehir konseptine uygun olarak tasarlanması ve bu yönde politikaların geliştirilmesi,
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın İller Bankası eliyle bugüne kadar yürüttüğü çalışmaların bölge özelinde depremsellik ve risk faktörleri bakımından yeniden değerlendirilmesi,
- Yeni şehircilik çalışmaları kapsamında yürütülecek altyapı çalışmalarının deprem bölgesinde iklim dostu yeşil dönüşüm çalışmalarına entegre edilmesi.

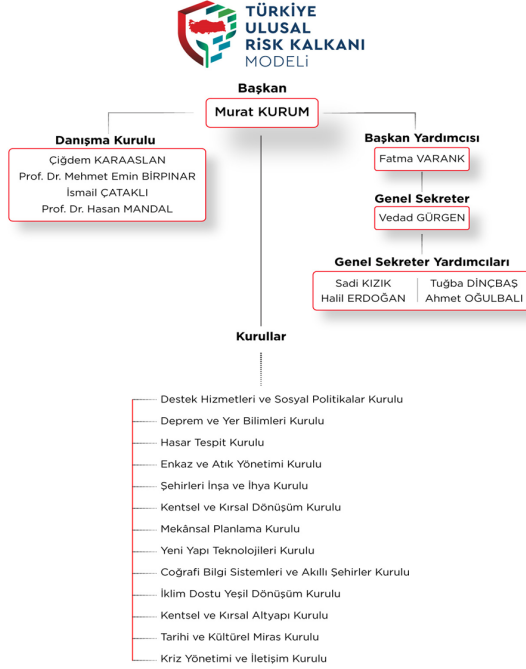
Tarihi ve Kültürel Miras Kurulu

- Bölgede daha önce deprem yaşamış ancak ayakta kalmış tarihi ve kültürel yapıların mimari tasarımlar ve yapı teknolojileri açısından değerlendirilmesi,
- Afet bölgesi yeni şehircilik çalışmalarında sürdürülebilir kentsel planlama yaklaşımlarının kullanılması, afet bölgesindeki tarihi kentler hakkında bütüncül bir bakış açısının ortaya konulması,
- Şehircilik geleneklerimiz temelinde afet bölgesinde zarar gören tarihi mirasın korunması ve restorasyon sürecine ve ülkemizin "Medeniyetimizi Yaşatan Şehirler" vizyonuyla uyumlu politikaların belirlenmesine yönelik katkı sağlaması,
- Bundan sonra afet riski ve depremsellik bakımından yüksek olan bölgelerde de şehircilik geleneklerimizin en güzel örneklerini yansıtan tarihi ve kültürel yapılarımızın tespitinin yapılarak onların dirençli hale getirilmesi.

Kriz Yönetimi ve İletişim Kurulu

- Afet sonrası kriz, iyileştirme, inşa ve ihya süreçlerinde yürütülen tüm çalışmaların kamuoyuna doğru bir şekilde aktarılması,
- Afetzedeler ile afet çalışmalarında görev alan kamu, özel sektör ve STK çalışanları arasındaki iletişimin sağlıklı bir zeminde yürütülmesi,
- İlköğretimden üniversiteye kadar afet bölgesindeki eğitim hizmetlerinin sağlıklı yürütülebilmesi adına gerekli tedbirlerin alınması ve verimlilik kaybını en aza indirecek şekilde eğitim-öğretim süreçlerinin devam etmesine katkı sunulması.

Şekil 1. URK Modeli Teşkilat Şeması ve Alt Kurulları

Kaynak: ÇŞİDB, 2023.

4.2.3. Deprem Bölgesi Saha İncelemesi (30 Mart-1 Nisan 2023)

Kurumsal yapısı oluşturulan kurullar 30 Mart-1 Nisan tarihleri arasında deprem bölgesinde sahada teknik inceleme çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Teknik inceleme kapsamında ilgili kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütleri ve vatandaşlarla görüşmeler gerçekleştirilmiş, çadır kentler, konteyner kentler, hasar gören ve görmeyen tarihsel ve kültürel varlıklar, hasar tespit çalışmaları, kentsel ve kırsal altyapı çalışmaları, imar ve planlama çalışmaları, yıkım işlemleri ve enkazların kaldırılması süreci gibi kurulların görevli oldukları alanlarla ilgili çalışmalar bütün boyutlarıyla incelenmiştir.

Kaynak: gazeteekspres.com, 2023.

4.2.4. Dolmabahçe Değerlendirme Toplantısı (7 Nisan 2023)

Dönemin Kurul Başkanı ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un başkanlığında 7 Nisan 2023 tarihinde Dolmabahçe Çalışma Ofisinde Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli Kurulu üyeleriyle geniş kapsamlı bir değerlendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir. Kurulduğu günden bu yana yapılan çalışmaların değerlendirildiği toplantı sonucunda 26 Nisan tarihinde bir çalıştay düzenlenmesi kararlaştırılmış ve Bakan Murat Kurum alınan kararları kamuoyuna ilan etmiştir. Söz konusu kararlar şunlardır (Kurum, 2023):

Kaynak: ÇŞİDB, 2023b.

Kaynak: ÇŞİDB, 2023b.

- Tüm afet türlerine dair erken uyarı gözlem istasyonlarının 81 ilde yaygınlaştırılması,
- Ortaöğretim, lisans ve lisansüstü eğitim statülerinde afet bilgisi derslerinin yaygınlaştırılması, vatandaşlarımızın bilinçlendirilmesi adına bu çalışmaların da hayata geçirilmesi,
- Tüm iletişimin tek elden AFAD koordinasyonunda yürütülmesi ve şehirlerimizdeki sabit ve mobil baz istasyonlarına dair verimlilik çalışmalarının ivedilikle yapılması,
- Zemin etüt çalışmasını kamusal bir denetimin yapılmasını zorunlu hale getirecek düzenlemenin hayata geçirilmesi,
- Gerekirse radye temel kullanımının bazı bölgelerde zorunlu hale getirilmesi için gerekli adımların atılması,
- Türkiye’de dere yatakları ve sivilaşma riski yüksek bölgeleri imara kapatma, kat eksiltme dahil olmak üzere tüm çalışmaları içeren planlama sürecinin kararlılıkla hayata geçirilmesi,
- Kamu hizmeti veren binaları riskli bölgelerden kaldırma, taşıma, güçlendirme ve yeniden yapım sürecinde her türlü yeni teknolojinin kullanılması,
- Afet anlarında binalara yaklaşacak ve hatta içinde gezebilecek kabiliyette insansız hava ve kara araçlarının geliştirilmesi,
- Türkiye bina envanterinin hazırlanıp, hasar tespitiyle risk durumunun tamamlanması,
- Dijital veri tabanı havuzunda tüm kurum bu bilgilerden istifade edilebilmesi,
- Bina kimlik belgesi sisteminin, binaların denetimini düzenli yaparak hayata geçirilmesi,

- Türkiye'deki tüm binaların periyodik muayeneye tabi tutulması,
- Yapılaşmada enerji verimli, iklim duyarlı, sıfır atık uyumlu ve ekolojik özellikli malzemelerin kullanımlarının 81 ilde yaygınlaştırılması,
- Türkiye'yi afetlere karşı dirençli bir ülke haline getirmek için afet merkezli, yeni bir finansal yapılanma ve yeni bir teşvik sisteminin hayata geçirilmesi
- Mesleki mesuliyet sigortası ve yetkin mühendislik uygulamasının zorunlu kılınması.

4.2.5. İstanbul Çalıştayı (26/27 Nisan 2023)

Daha verimli ve uygulanabilir sonuçlar elde etmek üzere Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli Kurulu Başkan Yardımcısı ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma Varank başkanlığında kurul üyeleri ile 26/27 Nisan 2023 tarihlerinde İstanbul'da 2 günlük bir çalıştay düzenlenmiştir. Yuvarlak masa, karma kurul toplantıları ve kurul toplantıları şeklinde düzenlenen Çalıştay sonucunda çok geniş kapsamlı bir rapor hazırlanmıştır.

Kaynak: instagram.com, 2023.

Sonuç

Afetler, çatışmalar, iklim krizi, pandemi, ekonomik krizler ve istikrarsızlıklar son yıllarda bütün insanlığı tehdit etmeye başlamış, insanlık adeta bir varoluş kriziyle karşı karşıya kalmıştır. Bütün ülkeler bu tür sorunlarla başa çıkabilmek adına çeşitli girişimlerde bulunmakta, çözüm önerileri geliştirmekte, yeni modeller hayata geçirmektedirler. Türkiye de depremsellik açısından riskli bir coğrafyada bulunduğu için en çok deprem afetiyle karşı karşıya kalmıştır. 1939 Erzincan Depremi, 1999 Marmara Depremi, 2023 Kahramanmaraş Depremleri biraz daha geriye gidilirse Küçük Kıyamet olarak adlandırılan 1509 İstanbul Depremi ve daha niceleri halen toplumsal hafızlarımızda canlılığını korumaktadır. Yine son yıllarda iklim krizine bağlı olarak yaşadığımız seller, orman yangınları, heyelanlar, kuraklık gibi afetler topyekün bir afetle mücadele stratejini zorlu hale getirmektedir. 1999 Marmara Depreminin ardından yapılan hazırlıklar afetlerle mücadele kapasitesini artırmış olmakla birlikte 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin ardından bu kapasitenin daha da geliştirilmesi gerektiğini göstermiştir. Bundan dolayı depremlerden kısa bir süre sonra 3 Mart 2023 tarihinde Cumhurbaşkanlığı himayesinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli hayata geçirilmiştir. Modelin uygulanması için afet yönetiminin bütün aşamalarını kapsayacak şekilde 159 üyeden oluşan 13 alt kurul oluşturulmuş, başkan, danışma kurulu, başkan yardımcısı, sekreter ve sekreter yardımcılarında oluşan bir yapı kurulmuştur. Bilim insanları, ilgili bakanlıkların bürokratları ve uzmanlarından oluşan kurul çalıştaylar, teknik inceleme, yuvarlak masa toplantıları, odak gurup görüşmeleri şeklinde yapmış olduğu çalışmaları deprem bölgesi ve deprem bölgesi dışındaki bütün yerleşim alanlarında uygulanmak üzere raporlar halinde hazırlayarak Bakanlık üst yönetimine sunmaktadır. Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli bu anlamda, yenilikçi, bilimsel, paydaş görüşlerine yer verdiği için katılımcı ve kapsayıcı bir model olarak Türkiye'nin afetlerle mücadelesine katkı sunan bir model olarak değerlendirilmektedir.

Kaynakça

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2023), *Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli: Görüşler ve Öneriler*, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, Ankara, https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/Turkiye_Ulusal_Risk_Kalkani_Modeli_Gorusler_ve_Oneriler_.pdf, Erişim Tarihi, 07.07.2023.

Çamaş, T., Turan, M. (2023) "Afetlere Karşı Dirençli Bir Türkiye için Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli", SETA. (<https://www.setav.org/rapor-afetlere-karsi-direncli-bir-turkiye-icin-turkiye-ulusal-risk-kalkani-modeli/>), Erişim Tarihi, 07.07.2023.

ÇŞİDB-Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2023a), *Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli*, Yayınlanmamış Çalışma.

ÇŞİDB-Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2023b), <https://www.csb.gov.tr/bakan-kurum-turkiye-ulusal-risk-kalkani-modeli-calismalari-ulkemizi-olasi-bir-deprem-karsisinde-da-daha-guclu-hale-getirecek-bakanlik-faaliyetleri-38531>, Erişim Tarihi, 07.07.2023.

<https://www.aksam.com.tr/guncel/ii-turkiye-ulusal-risk-kalkani-modeli-toplantisi-gaziantep-afadda-basladi/haber-1349268>, Erişim Tarihi, 07.07.2023.

<https://www.gazeteekspres.com/gundem/turkiye-ulusal-risk-kalkani-modeli-ucuncu-toplantisi-yarin-yapilacak-120274>, Erişim Tarihi, 07.07.2023.

https://www.instagram.com/cevre_sehircilik_bakanligi/ (Erişim Tarihi, 28.04.2023.

<https://www.mta.gov.tr/v3.0/hizmetler/yenilenmis-diri-fay-haritalari>, Erişim Tarihi, 07.07.2023

https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_co%C4%9Frafyas%C4%B1, Erişim Tarihi, 07.07.2023.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Anadolu_levhas%C4%B1wiki, Erişim Tarihi, 07.07.2023.

Işık, E., Harirchian, E., Büyüksaraç, A., Levent Ekinci, Y. (2021) "Seismic and Structural Analyses of the Eastern Anatolian Region (Turkey) Using Different Probabilities of Exceedance. *Appl. Syst. Innov.* 2021, 4, 89. <https://doi.org/10.3390/asi4040089>.

Kurum, M., (2023), <https://www.csb.gov.tr/bakan-kurum-turkiye-ulusal-risk-kalkani-modeli-calismalari-ulkemizi-olasi-bir-deprem-karsisinde-da-daha-guclu-hale-getirecek-bakanlik-faaliyetleri-38531>, Erişim Tarihi, 07.07.2023.

Özhaseki, Mehmet (2023a), <https://csb.gov.tr/bakan-ozhaseki-kendi-evini-yapmak-isteyenlere-1-milyon-lira-destek-bakanlik-faaliyetleri-38720>, Erişim Tarihi, 07.07.2023.

Özhaseki, Mehmet (2023b), <https://csb.gov.tr/bakan-ozhaseki-deprem-bolgesinde-yilsonuna-kadar-319-bin-konut-tamamlanacak-bakanlik-faaliyetleri-38719>, Erişim Tarihi, 07.07.2023.